

രാമചരിതം: നൃഗിയിരുപത്തേഴാം പടലം
വ്യാഖ്യാ: പ്രൊഫ. സീമാ ജെറോം

രാമചരിതം: നൂറ്റിയിരുപത്തൊന്നാം പാലം
വ്യാഖ്യാതാവ്: പ്രൊഫ. സീമാ ജെറോം
(മലയാളം: കവിത)

Editorial content © 2023, Prof. Seema Jerome

The electronic versions have been created by making use of the production infrastructure of [River Valley Technologies](#).

The electronic versions were generated from sources marked up in [L^AT_EX](#) in a computer running GNU/LINUX operating system. PDF was typeset using [X_YL^AT_EX](#) from [T_EXLive](#) 2020 and the cloud framework, [Ithal \(ഇതൽ\)](#). The base font used was traditional script of Rachana, contributed by KH Hussain, et al. and maintained by [Rachana Institute of Typography](#). The font used for Latin script was [Linux Libertine](#) developed by Philipp H. Poll.

The electronic versions are released under the provisions of [Creative Commons Attribution ShareAlike](#) license for free download and usage.

The Rama setu being built by the monkeys and bears, a painting by Anonymous author. The image is taken from [Wikimedia Commons](#) and is gratefully acknowledged.

Sayahna Foundation

JWRA 34, Jagathy, Trivandrum, India 695014

URL: www.sayahna.org

രാമചരിതം:
നൂറ്റിയിരുപത്തേഴാം പാലം

സംഗ്രഹം

ഭരദ്വാജമുനിയുടെ സംഭാഷണത്തിനുശേഷം അനുഗ്രഹങ്ങൾ സ്വീകരിച്ച് രാമൻ സുഹൃത്തായ ഗുഹനോട്ട് യുദ്ധം ജയിച്ച വിവരം പറയാനും ഭരതന്റെ മനോഗതം അറിയാനും ഹനുമാനെ അയക്കുന്നു. മനുഷ്യവേഷം പുഞ്ച് ഹനുമാൻ രാജധാനിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു.

പാട്ട് 1

കാകത്തനോടിതു മൂനിന്തിരൻ മൊഴിന്ത
ക്കാലത്തിരത്തനൻ വരം മനിചർകോമാൻ
വായ്യിൻറവല്ലികളും മാമരങ്കളും മുൻപാകിൻറ
യോത്തിമുടിവായിവിടം മുമ്പായ്
മോകംപെറക്കനികൾ കാവിമതു പുണ്ടു മുത്താർത്ത
പൈന്യനലെല്ലാം പുതിയ പൈന്തേ-
നാകും വരന്തന്നെയുമുറ്റത്തുളുകെൻറാനവുണ്ണ
മെൻറരുൾചെയ്താൻ മൂനിവർകോമാൻ

ഭരദ്വാജ മൂനി ഇതു പറഞ്ഞപ്പോൾ അയോദ്ധ്യവരെയുള്ള വഴിയിലുള്ള വല്ലികളിലും മാമരങ്ങളിലും കൊതിപ്പിക്കുന്ന തേൻകനികൾ നിറയാനും അരുവികളിലൊഴുകുന്ന മുത്തുപോലെ ശുദ്ധമായ വെള്ളം പുതുതേനായി മാറാനുമുള്ള വരം തരണമെന്ന് രാമൻ അപേക്ഷിച്ചു. “അങ്ങനെയാകട്ടെ” എന്നു മൂനി പറഞ്ഞു.

കുറിപ്പ്

കാകത്തൻ — കാകൽസ്ഥൻ
മൂനിന്തിരൻ — മൂനീന്ദ്രൻ
ഇരത്തനൻ — ഇരന്നു
മനിചർകോമാൻ — രാജാവു്
അയോത്തി — അയോദ്ധ്യ
മുടിവ് — അവസാനം
മോകം — മോഹം
കാവി — വഹിച്ചു്
മതു — മധു
മുത്താർത്ത — മുത്തുപോലുള്ള
പൈന്യനൽ — ശുദ്ധജലം
മൂനിവർകോമാൻ — മൂനീന്ദ്രൻ

പാട്ട് 2

മൂനിവർക്കുമുമ്പനിതൂരെത്തളവിലാറ്റം
മുരണുറ്റ തോടരുവി കേണികളിവെല്ലാം
പുനലാർത്തവാക്കവീരെരവാൽ മലിത്തുതെല്ലാ
പ്പുറവും മരങ്കൾ വല്ലിയും കനികൾ കാവി
കിനിയിൻററ്റുന്തളിയുമായ് നിറൈത്തുതെല്ലാം
കവിവീരരോടരുൾചെയ്താനരചർ കോന-
മിനിനികൾ തേൻ നുകർക നർപഴവുമിതെൻറും
മുന്നേതൊഴുതെഴുത്തനരെല്ലാതം.

മൂനി വരമരുളിയപ്പോൾതന്നെ നദികളും തോടും കായലും അരുവിയുമെല്ലാം കരകവിഞ്ഞൊഴുകിത്തുടങ്ങി. മരങ്ങളിലും വള്ളികളിലുമെല്ലാം തേൻ കനികൾ നിറഞ്ഞു. വാനരന്മാരോട്ട് തേൻ കനികളും മധുരഫലങ്ങളും ആസ്വദിക്കാൻ രാമൻ നിർദ്ദേശിച്ചു. അവരെല്ലാം തൊഴുതെഴുന്നേറ്റു.

കുറിപ്പ്

മുരണുറ്റ — എതിരറ്റ
കേണി — കായൽ
ഇവെല്ലാം — ഇവയെല്ലാം
പുനൽ — വെള്ളം
മലിയുക — കരകവിയുക
കാവി — വഹിച്ചു
നറ്റുന്തളി — നറ്റുന്തേൻ

പാട്ട് 3

എഴുനിൻറുകൂരചൻമാരും മലർമാതാമിന്ദൾ
ചായൽ യാനകിയും വാനരവരന്മാർ,
ചുഴലാർത്തുനിൻറരികൾ നായകനും വേന്തൻ
തുണൈയാമിലങ്കമന്നനും തചിവന്മാരും
പുഴതോറ്റമ്മാമുനിയുടേയുരെയിനാലേ പുനലാടി
വേണിൻറനിയമങ്കളും മുടിത്തേ-
റഴകാർന്ന പുചകളുമെയ്തി നകരംപുകെന തുയ
ചേവടിയിൽ മൈതിലിയണൈന്താൾ.

രാമലക്ഷ്മണന്മാരും ജാനകിയും വാനരന്മാരാൽ അനുഗതനായി സുഗ്രീവനും ശ്രീരാമനു തുണയായി വിഭീഷണനും മന്ത്രിമാരും മൂനിയുടെ അനുഗ്രഹത്താൽ ജലാശയങ്ങളിൽ നിറഞ്ഞ വെള്ളമുപയോഗിച്ച് നിത്യകർമ്മങ്ങളും പൂജകളും നിറവേറ്റി. നഗരത്തിലേക്കു പ്രവേശിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് സീത മൂനിയുടെ പാദങ്ങൾ വന്ദിച്ചു.

കുറിപ്പ്

ഇരുൾചായൽ — ഇരുൾപോലുള്ള തലമുടിയോടുകൂടിയവൾ
യാനകി — ജാനകി
ചുഴല — ചുറ്റും
തചിവന്മാർ — സചിവന്മാർ
പുനലാടി — കളിച്ച്
നിയമികൾ — നിത്യകർമ്മങ്ങൾ
മുടിത്ത് — അവസാനിപ്പിച്ച്
പുച — പൂജ

പാട്ട് 4

അണൈന്തോരുനേരമറിയിത്തവിടെ
നിന്നങ്കടവിക്കു പോന്നമ തുടങ്കി വരുവോളം
തുണരോടുകൂടി വന്ത തുമങ്കളൊരോ നാൾ
മുരവൈരിമാരിടൈന്തവാറ്റുമിടർകൂടി-
പ്പണിയാനവാറ്റുമവരെപ്പൊരുത്തുറപ്പാൻ
പവനൻററുചനിടപട്ടമയുമെല്ലാം
കണവാരിരാചിയൊടുകൊണ്ടു വിടകൂറ
ക്കടിലക്കണ്ണാളരചർകോനരുകിലാ‍നാൾ.

വനവാസക്കാലം മുഴുവൻ അനുഭവിക്കേണ്ടി വന്ന പ്രയാസങ്ങളും രാക്ഷസന്മാരുമായി നിരന്തരം പോരാടിക്കേണ്ടി വന്നതും ഒടുവിൽ ഹനുമാൻ ഇടപെട്ട കാര്യവുമെല്ലാം സീതയോടു് മൂനി പറഞ്ഞുകൊടുത്തു. മൂനിയോടു വിടപറയുന്ന നേരത്തു് സീത രാമനോടു ചേർന്നുനിന്നു.

കുറിപ്പ്

പോന്നമ — പോയതു്
തുണർ — തുടർച്ച
തുമ്പം — സങ്കടം
ചുരവൈരിമാർ — രാക്ഷസന്മാർ
കണവാരിരാചി — ഗുണവാരിരാശി
വിടകൂറ — പറഞ്ഞപ്പോൾ
പവനൻററുചൻ — പവനൻ്തനുജനായ ഹനുമാൻ

പാട്ട് 5

അരചർക്കും വാനരകലത്തരചനും
മറ്റഴകാരിലങ്കമന്നനും മതുരവാക്കാൽ
മുരണീടുവോ ചിലപുരാണകരു മേന്മേൽ
മൊഴിയുന്നമ്മാമുനിയുമായിതമെഴുന്തേ-
യിരവാൽ മികത്തതു കഴിത്തളവുരെത്താനിതു
വേന്തൻ മാരുതിതന്നോടു നകർപുവാ-
നൊരുനാവികക്കുന്ത വൈകുമതു വെയ്യാനു
തയം നമുക്കു തമയം പരതനോടേ.

രാമലക്ഷ്മണന്മാരോടും സുഗ്രീവനോടും വിഭീഷണനോടും പല പുരാണകഥകളും രസകരമായി പല ആവർത്തി വിവരിച്ച മൂനിയോടുകൂടി സന്തോഷപൂർണ്ണമായ ഒരു രാത്രി ചെലവഴിച്ചശേഷം രാമൻ ഹനുമാനോടു് ഇനി ഭരതനെക്കാണാൻ ഒരു നാഴിക പോലും വൈകാതെ സുര്യോദയത്തിനു തന്നെ നഗരത്തിലേക്കു പുറപ്പെടാമെന്നു പറയുന്നു.

കുറിപ്പ്

മുരണീടുവോ — ശക്തിയേറിയ
തമയം — സമയം
വെയ്യാൻ — സൂര്യൻ

പാട്ട് 6

പരതന്നു വന്തുമുടിയും മുടിവു നാമിപ്പരിചേ
വിമാനമതുമേറി മൂനി വേന്തൻ-
ചരണങ്കളും തൊഴുതു പോയണെയുംമുന്നേ
ചരതം പുറാന്തമതിനായ്ക്കുഴിയുമെൻറാൽ
ഉരചേരും വായുതന്നയാ ഊഴി നീ പോകൊ
ലിപൊങ്കും കെങ്കു കടന്താൽ കുക്കുനു വിട-
ണ്ടരികേ പുകുന്തവിട നീയവനെയും
കണ്ടറിയിക്കു വേണ്ടുമടൽവെൻറമയുമെല്ലാം.

മൂനിവന്ദനം കഴിഞ്ഞ് വിമാനമേറി നാമവിടെ എത്തുമ്പോഴേക്കും ഭരതനെ സന്ധിക്കാൻ വരുന്ന വിവരം അറിയിക്കാൻ നീ പെട്ടെന്ന് അയോദ്ധ്യയിലെത്തുക. നീ ഗംഗകടന്നു പോകുമ്പോൾ അവിടെയുള്ള ഗുഹനെ കണ്ട് യുദ്ധം ജയിച്ച വിവരം അറിയിക്കുക.

കുറിപ്പ്

ചരതം — സൂക്ഷ്മമായി
വെന്നമ — ജയിച്ചതു്

പാട്ട് 7

അടൽകിട്ടുവാനുള്ള നിമിത്തവുമരക്കന്ന
വിവേകം വന്തമയുമന്തകപുരത്തി-
ന്നിടപട്ടരക്കരെൊടു കൂടടലിൽ നമ്മാലിക
നിൻറുപോന പരിച്ചുതുയരും നിന്നാൽ
തടപട്ടവാറ്റുമരികൾക്കരചനമ്പിൽ ചരതം
തുണൈത്തമയും മൈതിലിയും മാലോ-
ടിടപട്ടവാറ്റും വന്തരക്കരരചൻ ചേർത്തുള
നായവാറ്റുമറിയിക്കവനു നീയേ.

യുദ്ധത്തിനു നിമിത്തമായ കാര്യങ്ങളും രാവണൻ അവിവേകമായി പെരുമാറിയതും യുദ്ധത്തിൽ രാവണൻ കൊല്ലപ്പെട്ടതും വാനരരാജാവിന്റെ സഹായവും വിഭീഷണന്റെ സഖ്യവും സീത അനുഭവിച്ച വിഷമങ്ങളും നീ ഗുഹനെ അറിയിക്കുക.

കുറിപ്പ്

വന്തമ — വന്നതു്
പോന പരിച്ച — പോയതു്
തടവെട്ടുക — തടയപ്പെട്ടുക
തുണൈത്തമ — തുണച്ചതു്

പാട്ട് 8

നീയെങ്കൾതോഴനൊടിതും മൊഴിത്തുടൻ പോ
യ്നേരേയയോത്തിനകർപുക്കു പരതൻപാ-
ടായിത്താവുന്നനിലവെറുത്തു നിന്നൈവെല്ലാ
മാരാന്തറിതു പിന്നയിങ്കിതങ്കൾകൊണ്ടു
ചെയ്യാമതേത്തുരുതേയവിടനൻറായ്പ്പേ
തീർത്തുകണ്ടതികമാചയവെന്നിൽ
പോയിടിവളന്തെന്നിലവുഴി തുടങ്കാം പോകാമല്ലാ
യ്യിലിനി മറ്റൊരു തിചൈക്കേ.

സുഹൃത്തായ ഗുഹനോടു് കാര്യങ്ങൾ പറഞ്ഞശേഷം നീ എത്രയും പെട്ടെന്ന് അയോദ്ധ്യയിലെത്തി ഭരതന് എുന്നോടുള്ള സമീപനമെന്താണെന്ന് നിജമായി അന്വേഷിച്ചറിയുക. അവന് എന്നിൽ പ്രിയം വളർന്നിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അയോദ്ധ്യയിലേക്കും മറിച്ചാണെങ്കിൽ മറ്റൊവിടേക്കെങ്കിലും നമുക്കു പോകാം.

കുറിപ്പ്

നന്നില — സത്തുഷ്ടാവസ്ഥ
പേ തീർത്ത് — സംശയം കൂടാതെ
എന്നിൽ — എങ്കിൽ

പാട്ട് 9

തിചയൊമ്പതിത്തിചയൊഴിന്തങ്കു നമക്കോ
ചിരിയോരു കേടങ്കളവാകിലെന്നുമേടം
മചകുറ്റരെരത്തളവു മാരുതിയെഴപ്പോയ്
മനമുറ്റ കെങ്കു കടന്തങ്കു കുക്കനോടും
കചലം മൊഴിന്തരചർകോനരുൾ ചെന്തേടം
കറെവറ്റു കൂറ്റമനുവാതമവനും കൊ-
ണ്ടിലെ പാടും വണ്ടൊലിയുയർത്തേഴുമ
യോത്തിക്കിനിതായണൈന്തനന്തരം
വീരെരന്തേ.

ഭരതന് അല്പമെങ്കിലും ഇഷ്ടക്കേടുണ്ടെങ്കിൽ നമുക്ക് ബാക്കി ഒമ്പതു ദിക്കുകളുണ്ട് എന്നു ശ്രീരാമൻ പറഞ്ഞവാറെ ഹനുമാൻ എഴുന്നേറ്റു ഗംഗ കടക്കാനായി പുറപ്പെട്ടു. ഗുഹനെ കണ്ട് ശ്രീരാമന്റെ സന്ദേശം അറിയിച്ച് ഗുഹനോടു വിടചൊല്ലി വണ്ടൊലിയാൽ മുഖരിതമായ അയോദ്ധ്യാ നഗരിയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

കുറിപ്പ്

ചിരിയോരു — ചെറുതായ
എന്നുമേടം — എന്ന കാര്യം
ഇച — രാഗം

പാട്ട് 10

വീരെരവോടു മാനിടമെന്നച്ചമെന്തു ചെല്വം
വിളങ്കിൻറ കോപുരമടുത്തങ്കുതുകാപ്പോ-
നൊരു തുതനോടുരചെയ്താൻ തെയമുകൻ
വല്ലടൽകീറ്റം മന്നവനുള്ളൊരു ചിറ്റുതൻ
ചരണം വണങ്കുവതുതെന്തറിയിത്താൻ
തടൈവില്ലയായ്യിലങ്കകുത്തു കൊള്ളെനപ്പോയ്
തിരുവുള്ളുമെൻററിഞ്ഞവൻ തുടർത്തു ചാല
ത്തളിവോടു പോരികയകത്തെന്ന
മൊഴിന്താൻ.

ഹനുമാൻ മനുഷ്യരൂപം പുഞ്ച് ഗോപുരവാനുകുലൈത്തി കാവൽക്കാരനോടു് രാവണനിഗ്രഹം ചെയ്ത രാജാവിന്റെ എളിയ ദൂതനാണു താൻ, അകത്തേക്കു പോവാൻ അനുവദിക്കണമെന്ന് അറിയിച്ചു. രാജാവിന്റെ അഭീഷ്ടമറിഞ്ഞു വന്ന ഭടൻ സന്തോഷത്തോടെ ഹനുമാനെ അകത്തു പ്രവേശിക്കാനനുവദിച്ചു.

കുറിപ്പ്

മാനിടം — മനുഷ്യരൂപം
ചെല്വം — ഐശ്വര്യം
തുതൻ — ദൂതൻ

പാട്ട് 11

മൊഴിയിൻറപോന്തളിയനായ് നകർപുകുന്ത
മുരണേലുമ്മാരുതിയണൈന്തളവു കണ്ടാൻ
ചുഴലത്തിളൈത്ത പടതൻ നടുവിൽ വാലൻ
തുണൈയായണൈന്തൊളികൊൾ
പാതുകങ്കടമ്മെ
അഴിവോടു പൈന്യനലുമാടിയെളിമപ്പട്ടഴ
കാർന്ന കൂറ മലർ മാലയവും മറ്റും
വഴിയേയണൈന്തരുകിൽനിൻറിതമ്മ
ന്നന്മാർ മറ്റുവറ്റുനറ്റുഴെയുമേന്തിയിരുപാടും.

ഹനുമാൻ ശക്തനെങ്കിലും എളിയവനെപ്പോലെ അകത്തു പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ രാമപാദുകത്തിൽ ഭംഗിയുള്ള വസ്ത്രമണിയിച്ച് പൂവും ചന്ദനവും ചാർത്തി ഭക്തിയോടെ ഭരതൻ വൻപടക്കനടുവിൽ പാദുകങ്ങളെ ആലവട്ടം കൊണ്ട് വീശിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നതായി കണ്ടു.

കുറിപ്പ്

മരുൺ — ബലം
പാതുകങ്കടമ്മെ — പാതുകങ്ങൾതമ്മെ
മാലയം — ചന്ദനം
നറ്റഴ — നൽത്തഴ

പ്രൊഫ. സീമാ ജെറോം

കൊല്ലം ജില്ലയിലെ ശാസ്താംകോട്ടയിൽ ജനനം. പിതാവ് ജെ. ജെറോം. മാതാവ് അന്നമ്മ ജെറോം. കൊല്ലം ഫാത്തിമമാതാ നാഷണൽ കോളെജിൽ നിന്ന് മലയാള ഭാഷയിലും സാഹിത്യത്തിലും ബിരുദവും കേരള സർവകലാശാല മലയാളവിഭാഗത്തിൽ നിന്ന് എം. എ. , പി എച്ച്. ഡി. ബിരുദങ്ങളും കരസ്ഥമാക്കി. 2012 മുതൽ കേരള സർവകലാശാലയിൽ അധ്യാപികയും, ഇപ്പോൾ വകുപ്പധ്യക്ഷയുമാണ്. ഫാത്തിമമാതാ നാഷണൽ കോളെജിലും അധ്യാപികയായിരുന്നു. കേരള സർവകലാശാലയുടെ മലയാളം ലക്ലിക്കൺ എഡിറ്റർ-ഇൻ-ചാർജ്, അന്തർസർവകലാശാല മലയാളകേന്ദ്രം ഡയറക്ടർ എന്നീ ചുമതലകളും വഹിച്ചു. നിലവിൽ റൂവീഡിയൻ ലിംഗ്വിസ്റ്റിക് അസോസിയേഷൻ ഓഫ് ഇൻഡ്യയുടെ മാനേജിംഗ് കമ്മിറ്റി അംഗമാണ്. യു. ജി. സി.-യുടെ സാമ്പത്തിക സഹകരണത്തോടെ മേജർ റിസേർച്ച് പ്രോജക്ട് ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

കൃതികൾ: പ്രകൃതി സമീപനങ്ങൾ—ആദ്യകാലകവിതകളിൽ, അരങ്ങിലെ ആധുനികീകരണം.

പിൻകുറിപ്പ്

- മുപ്പതു മുതൽ നാല്പതു മിനിറ്റിനകം വായിച്ചു തീർക്കാവുന്ന ഉള്ളടക്കമാണ് സായാഹ്ന പുറത്തിറങ്ങുന്ന ഈ ഫോൺ പിഡിഎഫുകളിൽ ഉള്ളത്. ഇതു വായിക്കുവാനായി ഒരിക്കലും ഒരു കമ്പ്യൂട്ടറോ ഡെസ്ക്ടോപ്പ് ആപ്ലിക്കേഷനുകളോ ആവശ്യമില്ല.
- ആധുനിക മനുഷ്യന്റെ സന്തതസഹചാരിയായ സ്മാർട്ട് ഫോണുകളുടെ സ്ക്രീനിൽ തന്നെ വായിക്കുവാൻ തക്ക രീതിയിലാണ് ഈ പിഡിഎഫുകൾ വിന്യസിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഫോണിന്റെ വീതിക്കു നിജപ്പെടുത്തിയ രീതിയിലാണ് മാർജിനുകൾ ചിട്ടപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നത്.
- പിഡിഎഫ് പ്രമാണങ്ങൾ വായിക്കുവാനുള്ള പ്രയോഗങ്ങൾ എല്ലാതരം സ്മാർട്ട്ഫോണുകളിലും ഇന്ന് ലഭ്യമാണ്. എന്നിരിക്കിലും സൗജന്യമായി കിട്ടുന്ന അഡോബി അക്രോബാറ്റ് റീഡർ ആണ് ഇവയിൽ ഏറ്റവും മുന്തിയത്. അതുകൊണ്ട് അഡോബി റീഡർ ഇൻസ്റ്റാൾ ചെയ്യുകയും അതിൽ ഈ ഫോൺ പിഡിഎഫുകൾ വായിക്കുകയും ചെയ്യുക.
- സ്വതന്ത്രപ്രസാധനം ആഗ്രഹിക്കുന്ന/ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന ആർക്കുവേണമെങ്കിലും സായാഹ്നയിലൂടെ സ്വന്തം കൃതികൾ പ്രസാധനം ചെയ്യാവുന്നതാണ്. 30 മുതൽ 60 മിനിറ്റുകൾക്കകം വായിച്ചുതീർക്കാവുന്ന ഉള്ളടക്കം - കഥകൾ, അനുഭവക്കുറിപ്പുകൾ, ലേഖനങ്ങൾ, അഭിമുഖങ്ങൾ, സിനിമാനിരൂപണങ്ങൾ, കവിതകൾ - എന്നു തുടങ്ങി എന്തുവേണമെങ്കിലും അയയ്ക്കാവുന്നതാണ്. അയയ്ക്കേണ്ട വിലാസം: editors@sayahna.org.
- പ്രതികരണങ്ങൾ editors@sayahna.org എന്ന ഇമെയിലിലേയ്ക്ക് അയയ്ക്കുകയോ, ഈ **വെബ് പേജിൽ** കമന്റുകളായി ചേർക്കുകയോ ചെയ്യുക. നിർദ്ദേശങ്ങളും വിമർശനങ്ങളും എപ്പോഴും സ്വീകാര്യമാണ്. അവ സായാഹ്നപ്രവർത്തകർക്ക് കൂടുതൽ ഉത്തേജനം നൽകുന്നതാണ്.